

**Aansprakelijkheid en (verplichte) verzekeringen in de wet
betreffende de rechten van de vrijwilligers en bijhorende uitvoeringsbesluiten
(minimumgarantievoorwaarden en collectieve verzekering)**

Een beknopt (kritisch) overzicht bij de inwerkingtreding op 1 januari 2007

Essentieel doel van dit beknopte overzicht is bijzondere aandacht te vragen van de organisaties voor mogelijke valkuilen, voornamelijk in de eerst volgende weken. De steunpunten presenteren zelf een modelinhoud, die u op deze site kan terugvinden (klik op de rubriek verzekeringen en dan op 'modelinhoud'). Een verzekering op basis van deze modelinhoud biedt u een garantie op een degelijke bescherming.

1. Aansprakelijkheid en verzekeringen in de Wet betreffende de rechten van de vrijwilliger

De wet betreffende de rechten van de vrijwilliger (3 juli 2005 –later al herhaaldelijk gewijzigd- en hier verder gewoonweg 'de wet' genoemd) brengt ingrijpende wijzigingen op het gebied van aansprakelijkheid en verzekeringen.

1.1. Basisprincipe betreffende burgerrechtelijke aansprakelijkheid

De organisatie (die met vrijwilligers werkt) is burgerrechtelijk aansprakelijk voor de schade die aan anderen wordt veroorzaakt, onder meer door haar vrijwilligers.

Vrijwilligers zelf zijn voortaan enkel nog persoonlijk aansprakelijk voor de door hen veroorzaakte schade in geval van bedrog, zware fout of bij hen eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout (zgn. repetitieve lichte fout). Voor alle andere schade genieten vrijwilligers zogenaamde immuniteit: ze kunnen daarvoor niet persoonlijk aansprakelijk gesteld worden.

Van de aldus bepaalde aansprakelijkheidsregeling mag in geen geval worden afgeweken in het nadeel van de vrijwilliger, en dit op straffe van nietigheid (wet, artikel 5).

1.2. Beslissende vraag: op welke organisaties is deze aansprakelijkheidsregeling nu precies van toepassing?

Op het grootste deel van de organisaties die onder de toepassing vallen van de nieuwe wet betreffende de rechten van de vrijwilliger maar dan wel met een belangrijk onderscheid (wet, artikel 5):

1.2.1. De aansprakelijkheidsregeling is alleszins van toepassing op alle private of publieke rechtspersonen zonder winstoogmerk (die met vrijwilligers werken en dus onder toepassing van de wet vallen).

1.2.2. Deze aansprakelijkheidsregeling is ook van toepassing op welbepaalde feitelijke verenigingen zonder winstoogmerk (die met vrijwilligers werken) die onder toepassing van de wet vallen, dit wil dan meer bepaald zeggen: " elke vereniging zonder rechtspersoonlijkheid van twee of meer personen die in onderling overleg een activiteit organiseren met het oog op de verwezenlijking van een onbaatzuchtige doelstelling (met uitsluiting van enige winstverdeling onder haar leden en bestuurders), en die een rechtstreekse controle uitoefenen op de werking van de vereniging" (wet, vernieuwd artikel 3,3°).

De onder 1.1. omschreven (nieuwe) aansprakelijkheidsregeling is van toepassing op elke feitelijke vereniging die

- ofwel ook één of meer personen tewerkstelt die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst voor werklieden en bedienden,
- ofwel op grond van haar specifieke verbondenheid met hetzij een rechtspersoon (1.2.1.) zoals hierboven bedoeld hetzij met een feitelijke vereniging zoals juist hierboven bedoeld (1.2.1.) (die één of meer personen tewerkstelt die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst voor werklieden of bedienden), kunnen worden beschouwd als een afdeling daarvan.

Let op: andere feitelijke verenigingen vallen dus niet onder deze specifieke aansprakelijkheidsregeling (... al vallen ze mogelijk wel onder de wet). Zij vallen bijgevolg onder toepassing van de gewone, gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregeling.

Op deze andere feitelijke verenigingen rust een bijzondere informatieplicht vooraleer een vrijwilliger zijn activiteiten start: zij moeten niet alleen de identiteit meedelen van de verantwoordelijke van de vereniging, maar ook de toepasselijke aansprakelijkheidsregeling voor schade die de vrijwilliger veroorzaakt (wet, vernieuwd artikel 4, a en b).

1.3. Basisprincipes inzake verplichte verzekering

Voor alle organisaties die ook vallen onder de hierboven (onder 1.1.) geschetste specifieke aansprakelijkheidsregeling gelden een aantal specifieke regels:

- Verplichte verzekering 'tot dekking van de risico's met betrekking tot het vrijwilligerswerk', met verplichte dekking van 'tenminste de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie' (met uitzondering van de contractuele aansprakelijkheid) (wet, vernieuwd artikel 6 §1)
- Verplichte dekking van de B.A. of burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie door de W.A.M. of B.A. motorrijtuigenverzekering van het voertuig van de vrijwilliger wanneer deze zelf 'immuun' is, d.w.z. ontheven is van alle aansprakelijkheid, zie onder 1.1. geschetste immuniteitsregeling (wet, vernieuwd artikel 8 bis).
- Verplichte informatie aan elke vrijwilliger:
 - over het terzake verplicht gesloten verzekeringscontract (wet, vernieuwd artikel 4, b),
 - alsook over eventuele dekking, via een verzekeringscontract, van andere aan het vrijwilligerswerk verbonden risico's (wet, vernieuwd artikel 4,c)
- Bij K.B. (Koninklijk Besluit) worden zogenaamde minimumgarantievoorwaarden vastgesteld voor de verplichte verzekeringsovereenkomsten tot dekking van het vrijwilligerswerk (wet, vernieuwd artikel 6 § 3).
- De hierboven geschetste verzekeringsregeling treedt in werking op 1 januari 2007 (wet, aangevuld artikel 24)

Let op: valkuilen!

De wet zelf bakent grenzen af: dit leidt ongetwijfeld tot interpretatieproblemen en grensgevallen, maar vooral tot 'discriminaties' of alleszins tot verschillen in behandeling.

Een aantal organisaties, meer bepaald andere feitelijke verenigingen (dan vermeld in 1.2.2.) vallen immers buiten de wet of alleszins buiten de specifieke aansprakelijkheidsregeling. Dit leidt tot belangrijke gevolgen:

- de ene vrijwilliger is beter beschermd dan de andere
- de ene vrijwilliger is 'immuun' (qua persoonlijke aansprakelijkheid) en de andere niet
- de ene vrijwilliger wordt 'beschermd door de organisatie, de andere is op zichzelf aangewezen

Elke organisatie die met vrijwilligers werkt, doet er goed aan een verzekering te sluiten, ook al is ze het niet 'wettelijk verplicht'. Het sluiten van een BA verzekering brengt geen immuniteit voor de vrijwilligers die actief zijn in 'bepaalde' feitelijke verenigingen maar geeft hen wel extra bescherming.

2. Minimumgarantievoorwaarden via uitvoeringsbesluit of K.B.

Het uitvoeringsbesluit tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden legt de minima vast waaraan elke (verplichte) verzekeringspolis inzake BA voor de organisatie dient te voldoen. (het volledige besluit kan u terugvinden op onze site, onder het deel 'verzekeringen: K.B.'s').

2.1. Algemene waarschuwing

De wet zelf brengt een dwingende regeling m.b.t. de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor alle organisaties die daaronder vallen; afwijkingen daarvan zijn nooit toegelaten, op straffe van nietigheid (zie 1.1.).

Het K.B. opent nu, voornamelijk voor verzekeraars(!), de mogelijkheid om een aantal aansprakelijkheidsgronden of -oorzaken van de verzekeringsdekking uit te sluiten. Opletten geblazen!

Het K.B. sluit inderdaad bepaalde 'burgerrechtelijke aansprakelijkheden' of ook schadelasten uit, waardoor een (onaanvaardbare) discrepantie ontstaat tussen wat 'verzekerd' is en wat waarvoor de organisatie zelf burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld kan worden. Met andere woorden: organisaties lopen het risico niet voor de totaliteit van hun aansprakelijkheid verzekerd te zijn, maar toch wel aansprakelijk gesteld te worden!

Kortom, de organisatie die op basis van deze minimumgarantievoorwaarden een polis sluit, heeft zichzelf een schijnverzekering gekocht

In de praktijk én op de verzekeringsmarkt zijn er toch wel degelijke verzekeringspolissen voor het vrijwilligerswerk in omloop. Er is zelfs een principiële akkoord tussen de Steunpunten vrijwilligerswerk en enkele verzekeringsmaatschappijen om de polisvoorwaarden te enten op 'onze' modelinhoud (zie elders op deze website, onder de rubriek 'verzekeringen', klik op modelinhoud).

2.2. Een onvolledig, ontoereikend uitvoeringsbesluit

In het K.B. vallen een aantal tekortkomingen op:

- het vermeldt nergens wie de verzekeringsnemer is of kan zijn; dit is: nochtans een startpunt in elke verzekeringspolis
- het geeft niet aan wie de verzekerden zijn
- het blijft vaag en onduidelijk over de te verzekeren activiteiten

Al deze aspecten komen wel naar behoren aan bod in de modelinhoud (zie rubriek [verzekeringen](#), klik op modelinhoud)

2.3. Vergezochte inperkingen en uitsluitingen in het uitvoeringsbesluit

2.3.1. Valkuil: onnodige inperking territoriale reikwijdte

Out of the blue stelt het K.B. dat de dekking zich uitstrekt tot alle landen van geografisch Europa en die welke aan de Middellandse Zee grenzen. Deze landen moeten dan wel in de verzekeringsovereenkomst opgesomd worden.

Zorg er gewoon voor dat uw verzekeringsdekking 'wereldwijd' geldt. Dit is trouwens in de meeste polissen gewone én natuurlijke praktijk (de betere verzekeraar rekent er ook geen meerkost voor aan).

2.3.2. Valkuil: Ongewenste Uitsluitingen

Let op: een verzekeringspolis is geen eenzijdig document waarbij de ene partij de andere zo maar zijn wil oplegt. Twijfel je aan de zin, het nut of de opportuniteit van een uitsluiting, spreek erover met de verzekeraar; laat de ongewenste uitsluiting door je verzekeraar schrappen of herformuleren zodat er niet de minste twijfel over kan bestaan wat hij bedoelt, en waar de tussenkomst eventueel geweigerd wordt.

Twijfel je of deze of gene uitsluiting wel kan, leg je vraag dan voor aan het steunpunt naar keuze.

De uitsluitingen die in het K.B. 'toegelaten' zijn, worden echter niet zomaar van toepassing. Krachtens de wet zelf kunnen enkel de uitsluitingen die expliciet in de verzekeringspolis opgenomen zijn door de verzekeraar worden ingeroepen om zijn niet tussenkomst te rechtvaardigen. De verzekeraar kan dus nu niet zomaar verwijzen naar het K.B. (dat zelf stelt dat het om 'mogelijke uitsluitingen' gaat) om zijn verzekeringsdekking te beperken of te weigeren.

2.4. Valkuil: geen verzekeringsplicht voor feitelijke verenigingen

Een (groot) deel van de feitelijke verenigingen vallen buiten de specifieke wettelijke aansprakelijkheidsregeling (zie 1.2.1.) en bijgevolg ook buiten de door de wet opgelegde verzekeringsplicht .

Ook deze feitelijke verenigingen doen er echter goed aan om een degelijke aansprakelijkheidsverzekering te sluiten. Vermits de vrijwilligers noch de leden, immuniteit genieten, vallen ze allen onder de regels van het 'gemeen recht': dit betekent onder meer dat iedereen persoonlijk burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld kan worden (zie reeds 1.2.1.).

Inspiratie nodig om je polis te vergelijken? Een polis sluiten: de modelinhoud biedt houvast (zie rubriek [verzekeringen](#), klik op modelinhoud).

3. Wat met de beloofde collectieve polis?

De wet betreffende de rechten van de vrijwilliger (artikel 6 § 5) stelt dat aan de organisaties de mogelijkheid geboden wordt om zich tegen betaling van een premie aan te sluiten bij een collectieve polis. Die collectieve polis zal voldoen aan de minimumgarantievoorwaarden.

Een K.B. moet uitvoering geven aan deze wettelijke bepaling

3.1. Valkuil: vage invulling door de collectieve polis...

Naar onze smaak geeft het (ontwerp) K.B te weinig informatie over de juiste inhoud en reikwijdte van de collectieve polis

- d.d. 22/12/2006 weet nog geen enkele organisatie
- of het de moeite loont om bij die collectieve polis aan te sluiten
- indien het interessant is: tot wie, tot welke instantie men zich voor meer informatie moet wenden.

... en beperkte bescherming.

De collectieve polis die tegen betaling zal worden aangeboden biedt enkel een verzekeringsbescherming voor wat de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst betreft; organisaties die 'terecht' op zoek zijn naar een ruimere bescherming, of een degelijke bescherming tout court gaan beter hun eigen gang...

3.2. Belangrijkste valkuil: de collectieve verzekering bulkt van de uitsluitingen

Volgens het ontwerp K.B. zal de collectieve polis gebaseerd zijn op de minimumgarantievoorwaarden: de kans bestaat dus dat alle 14 'toegelaten' uitsluitingen ook integraal daarin worden overgenomen (zie reeds 2.3.).

4. Collectieve polis gefinancierd door de Nationale Loterij

Zoals hoger geschetst is een grote lacune in de wet het feit dat bepaalde feitelijke verenigingen uitgesloten zijn van de specifieke wettelijke aansprakelijkheidsregeling en de daaraan gekoppelde verzekeringsplicht. Om een stimulans te geven aan vooral deze feitelijke verenigingen werd door de Nationale Loterij 850.000 euro vrijgemaakt voor een vrijwilligersverzekering.

Het subsidiebedrag van de Nationale Loterij is eveneens een federaal initiatief. Aan Vlaamse kant zullen de middelen beheerd en verdeeld worden via de Vlaamse Provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De bedoeling is:

- vrijwilligersorganisaties te stimuleren een verzekering te sluiten, ook die organisaties die niet onder de wettelijke verzekeringsplicht vallen (zie punt 1.2.)
- een verzekering aan te bieden (die verder reikt dan de wettelijke verplichting) voor zowel
 - burgerrechtelijke aansprakelijkheid
 - rechtsbijstand
 - lichamelijke ongevallen
 - tijdelijke activiteiten

Deze collectieve polis is gebaseerd op de modelinhoud, waarvan al elders in de tekst sprake was.

Er dient nog een specifiek reglement uitgewerkt te worden, waarin de procedure en criteria worden vastgelegd. Deze collectieve polis zal dus niet vanaf 1 januari 2007 operationeel zijn.

De stand van zaken volgen we verder op via www.vrijwilligersweb.be.